University of Sistan and Baluchestan

Journal of Lyrical Literature Researches

Print ISSN: 2008 - 5737
Online ISSN: 2538 - 5011

Homepage: https://jllr.usb.ac.ir

Purity of Love

(Investigation of the Components of the School of Occurrence in Forough Farrokhzād's Poetry)

DOI: ۱۰,۲۲۱۱۱/jllr.۲۰۲۳,٤۲٦٥۹,۳۰۷۰

Susan Boostaninejad [۱] | **Mohammad Amir Mashhadi**✉ [۲] | **Abdullah Vacegh Abbasi** [۳]

۱. Ph.D. student of Persian Language and Literature Department, University of Birjand, Birjand. Iran.Email: susan.moein @yahoo.com

۲. Corresponding Author, Professor of Persian Language and Literature Department, University of Sistan and Baluchestan,Zahedan. Iran. E-mail: mashhadi@lihu.usb.ac.ir

۳. Associate Professor of Persian Language and Literature Department, University of Sistan and Baluchestan,Zahedan. Iran. E-mail: vacegh٤۰@lihu.usb.ac.ir

Articl history: Received date: ۲۰۲۲-٦-۱٦; Revised date: ۲۰۲۲-۱۰-۱۱; Accepted date: ۲۰۲۲-۱۲-۳

Abstract

The school of occurrence is one of the most important currents of Persian poetry that describes a real and tangible love. In this school, real love events are relied on and feelings are expressed in a simple and straightforward manner. The major features of this school of poetry are giving present reports, improvisation, simplicity of speech, truthfulness of speech, expression of love details, and making love in relation to human beauty. Love in Forough's poetry has been manifested by the school of earthly and tangible occurrence. As a woman, she openly speaks to a man about her physical and emotional desires. In this research, correspondence of the characteristics of Forough's poetry with those of the school of occurrence was investigated. The features of frankness of accent, simplicity of language, real and tangible natures of the lover and beloved, real and nostalgic expressions of a romantic narrative, expression of female longing, and turning away from the beloved were the main characteristics in her poetry that corresponded to those of the school of occurrence. The features of frankness of accent and simplicity of language were the most prominent characteristics in her poetry due to her recklessness and use of today's language.

Keywords*:* Persian contemporary poetry, school of occurrence, Forough Farrokhzād, frankness of accent, simplicity of language

۱.Introduction

From the beginning to the end of Forough's poems, we witness an experience or a set of experiences from the same emotional state, which brings us closer to the external reality and real events. Closeness to reality and concreteness are obvious in her romantic poems, which have made her poetic style similar to those of the poems of the school of occurrence. The lover and beloved in her poems are tangible and close to external reality. The simple

Cite this article: Journal of Lyrical Literature Researches, Vol. ۲۰, No.۳۹, ۲۰۲۲, pp.٦٥-۸۲. Publisher: University of Sistan and Baluchestan .Title of paper: "Purity of Love" (Investigation of the Components of the School of Occurrence in Forough Farrokhzād's Poetry). Authors: Boostaninejad.S. & Mashhadi.M.A. & Vacegh Abbasi.A. DOI: ۱۰,۲۲۱۱۱/jllr.۲۰۲۳,٤۲٦٥۹,۳۰۷۰

language of her poetry has made the love she expresses in her poetry tangible. By comparing the characteristics of her poetry with those of the school of occurrence, one can find a new perspective on her poems and evaluate the closeness of her romantic poems to external reality in a detailed manner. In this research, an attempt was made to answer the following questions:
١. What is the most used component of the school of occurrence in Forough Farrokhzād's poetry?
٢. In which of her poetic works has she paid the most attention to occurrence composition?

٢. Research method

In this research, the school of occurrence was studied by using a descriptive-analytical method. Also, the characteristics of some selected poems of Forough Farrokhzad, including 'Captive', 'Wall', 'Disobedience', and 'Another Birth', were compared with the characteristic features of the school of occurrence. In addition, the occurrence characteristics in her collection of poetry were statistically assessed and compared, which could help to know and compare the romantic poems in the collection.

٣. Discussion

According to Fotuhi's opinion, ٦ principles are enumerated for the school of occurrence: ١) ***Report of feeling:*** In the poem of occurrence, the poet expresses his/her real feelings in relation to his/her love; ٢) ***Improvisation:*** Improvisation means that the poet composes his/her sensory experience at the moment; ٣) ***Simplicity of speech:*** Simple and eloquent expression is a characteristic of this school of poetry, which makes it possible to express love stories well; ٤) ***Truth of the word:*** The beloved of the poem of occurrence is tangible and real. The regulations of occurrence provide a clear stance against Persian lyrical poetry, in which the lover flirts with an unseen, unreal, and imaginary beloved; ٥) ***Expression of love details:*** The content of the poem of occurrence is based on the expression of the subtleties of the lover and beloved's situations and the details of their behaviors; ٦) ***Love with human beauty:*** Love in this school is neither imaginary nor mystical, but is related to loving the tangible human beauty (Fotuhi, ٢٠١٥, pp. ١٣٥-١٤٢).These characteristics of the school of occurrence can be seen as corresponding to the characteristics of Forough's poems:

The lover and beloved's being real and tangible

One of the features of the school of occurrence is expression of a real and concrete love. The first step for a female poet is to approach reality and show her gender. In Persian poetry, even when the poet is a woman, she has a masculine look and it is as if her gender is masculine in the poem; thus she has a masculine language and expression. The lover in Persian poetry is usually male, except for a few ones (Shamisā, ١٣٨١, p. ١٩٨), but this issue does not apply to Forough's poetry. Forough's being a woman is an important issue in her romantic poems.

Expression of womanly desire

In her poems, Forough speaks to her beloved and demands fulfillment of her feminine desire for flirting. She is an outspoken and rebellious poet, who does not shy away from expressing her desires, a rebellious and free woman, who expresses her intentions and wishes in an effective and clear way with the utmost power (Shams Langroudi, ١٣٧٧, p. ١٩٣). This frank and bold expression distinguishes her poetry from those of other female poets, who have been previously used to imitating men's poetry, as well as those of the poets after her, who have either written poetry like previous female poets or imitated her to compose womanly poems.

Frankness of accent and simplicity of language

Forough's poetry is naked; it means that she speaks comfortably and without special restrictions so that she can convey her intentions and feelings better. Of course, this nakedness is different in meaning from vulgarity. In fact, it is related to conveying a deep meaning with simple and clear words and a language, which is based on conversation and is at the same

time precise and orderly with no disturbing order. It can be said that she has been obsessed with using words; this is the characteristic of a womanly language since caring appearance and physical details is a women's characteristic. Basically, the words that serve as her poetic tools are taken from everyday language and objects in today's life.

True and nostalgic expression of love story

In her poetry, Forough describes her love adventures. This kind of description of emotional moments and events in her poems is similar to that used in the school of occurrence. Also, expressing complaints, longing for the lost love, and having sad memories of hugs are among the themes of her poetry.

٤. Conclusion

In this research, the main features of poetry based on the school of occurrence were compared with those of Forough's poems and the following results were obtained:

*Romantic narrative in Forough's poetry: Narration, which i*s generally one of the characteristics of contemporary poetry, was found to be formed in Forough's poems; this made cohesive the overall structure of her poems. In her romantic poems, she narrated her love adventures with frankness and boldness. In these narratives, there was a real description, from images of nature to kisses and hugs. *Frankness of accent and simplicity of language in Forough's poetry:* The words in Forough's poetry were used very simply and intimately, while they could inspire a deep love to the audience. The vernacular language and use of words that had not been included in poetry until her time aroused astonishment of the lovers of poetry. Perhaps, this kind of simplicity and specialty had made her a little different from her contemporaries. *Reality of the lover and beloved and clarity of their genders in Forough's poetry:* The beloved's gender was clearly defined in her poetry. It could be said that she was the first Iranian female poet, who had introduced the tangible personality of a man as a beloved.Forough openly expressed her desires and emotional needs in her poetry. She could be considered as the pioneer of female poets in the field of reflecting deep womanly emotions and spirits. In this context, she showed her own intimacy and directness. From a woman's point of view, she had a clear and obvious expression; she never wanted to speak hiddenly. She always dealt with issues face to face. Feminine feelings and a sense of honesty and infinite love could be found in her poems.In general, most of her poems of occurrence were observed in her collection of poetry entitled 'Captive' and then 'Another Birth'. The most significant characteristics of occurrence in her poetry were based on the number, frankness of accent, and simplicity of language followed by the real and tangible natures of the lover and beloved, true and nostalgic expressions of love narrative, expression of female longing, and turning away from the beloved. Generally, frankness of tone and simplicity of language were the characteristic features of her poetry, which were seen in all her romantic poems of occurrence in her collection of poetry entitled 'Another Birth' with the maturity of language. The use of the two features of realistic and nostalgic expressions of romantic narration and turning away from the beloved showed to have followed a downward trend over time when looking at the year of composing he collection of poetry.

٥-References

١. Arianpour, Yahya. ١٩٩٧, **From Sabā to Nimā**, Tehran: Zovvār Publications.

٢. Asadollāhi, Khodabakhsh. ٢٠٠٩, **Emancipation from Self in Forough Farrokhzād's Poems**, Journal of Lyric Literature Research in University of Sistan and Baluchistan, ٧th year, No. ١٣, autumn and winter, pp. ٥-٢٢.

٣. Barāheni, Reza. ١٩٨٤, **Masculine History**, Tehran: Avval Publications.

٤. Barāheni, Reza. ١٩٩٢, **Gold in Copper**, Tehran: Talāyeh Publications.

٥. Bertens, J. W. ٢٠١٧, **Literary Theory: Introductions**, Translated by Farzān Sojudi, Tehran: Elm Publications.

٦. Payne, Mickle. ٢٠٠٣, **The Culture of Critical Thought: From Enlightenment to Post-modernity**. Translated by Payām Yazdānju, Tehran: Markaz Publications.

٧. Taslimi, Ali. ٢٠١٥, **Literary Criticism: Literary Theories and Their Applications in Persian Literature**. Tehran: Akhtarān Publications.

٨. Tamimdāri, Ahmad. ٢٠٠١, **Book of Iran**. Tehran: International Publications of Al-Hodā.

٩. Hosseinpour Chāfi, Ali. ٢٠٠٥, **Contemporary Currents of Persian Poetry**. Tehran: Amirkabir Publications.

١٠. Zulfaqarkhāni, Moslem. ٢٠٢٠, ***Investigating Woman's Authenticity: Forough Farrokhzad's Nature and Naturalistic Thoughts*.** Journal of Lyric Literature Research in University of Sistan and Baluchistan, ١٨th year, No. ٣٤, spring and summer of ٢٠٢٠, pp. ١٢٣-١٤٢.

١١. Rashid Yāsemi, Gholamreza. ١٩٩٤, **Articles and Treatises**. Compiled by Iraj Afshār in collaboration with Mohammad Rasul Daryāgasht, Tehran: Dr. Mahmoud Afshār Yazdi Publications.

١٢. Zare' Jirahandeh, Sara. and Pirooz, Gholamreza. ٢٠١٧, *Manifestations of Modern Love in Contemporary Romantic Poetry*. Journal of Lyric Literature Research in Sistan and Baluchistan University, ١٥th year, No. ٢٨, spring and summer of ٢٠١٧, pp. ١١٧-١٤٠.

١٣. Shafi'ie Kadkani, Mohammadreza. ٢٠٠١, **Periods of Persian Poetry**. Tehran: Sokhan Publications.

١٤. Shams Langroudi, Mohammadbagher.١٩٩٩, **Analytical History of New Poetry**. Tehran: Markaz Publications.

١٥. Shams Langroudi, Mohammadbagher .١٩٩٦, **The School of Return**. Tehran: Markaz Publications.

١٦. Shamisā, Syrus. ٢٠٠١, **The Path of Ghazal in Persian Poetry**. Tehran: Ferdows Publications.

١٧. Shamisā, Syrus. ٢٠٠٢, **Flirting with the Beloved in Persian Literature**. Tehran: Ferdows Publications.

١٨. Fāzeli, Mahbood. and Jalālvandi, Shahla. ٢٠١٣, **Reflection of Looking at the Opposite Sex in the works of Sādegh Hedāyat and Forough Farrokhzād**. Literary Research, ١٠th year, No. ٤٢, winter of ٢٠١٣, pp. ٨١-١١٢.

١٩. Fotuhi roodma`jani, Mahmud. ٢٠١٦, **One Hundred Years of Virtual Love**. Tehran: Sokhan Publications.

٢٠. Farshidvard, Khosrow. ١٩٩٤, **About Literature and Literary Criticism**. Tehran: Amirkabir Publications.

٢١. Farrokhzād, Forough. ٢٠٠٣, **Forough Farrokhzād's Collection of Poetry**. Tehran: Negāh Publications.

٢٢. Farrokhzād, Forough. ٢٠١٨, **Divān of Poems**. Bojnurd: Nashr-e Qalam Publications.

٢٣. Kārgar, Shahram. ٢٠٠٥, **Signs of the School of Occurrence in the Poetry of Contemporary Poets**. Master's thesis, Yazd University.

٢٤. Golchin Ma'āni, Ahmad. ١٩٩٥, **School of Occurrence in Persian Poetry**. Mashhad: Ferdowsi University Publications.

٢٥. Mohammadi Asl, A. (٢٠٠٠). *Gender and Social Linguistics*. Tehran: Gol-Azin Publications.

٢٦. Mokhtāri, Mohammad. ١٩٩٣, **Man in Contemporary Poetry**. Mashhad: Tus Publications.

٢٧. Mowahhed, Ziya. ٢٠٠٣, **Poetry of the ١٩٧٠s with a Look at the World's Poetry**. Zendeh Roud Quarterly, No. ٢٥ and ٢٦, winter of ٢٠٠٢ and spring ٢٠٠٣, pp. ٢-٣.

٢٨. Nikbakht, Mahmud. ٢٠١٦, **From Lostness to Liberation: Forough Farrokhzad's Life and Her Dialectic of Poetry**. Tehran: Gomān Publications.

٢٩. Vāheddoost, Mahvash, Sheikh-ul-Islami, Fereshteh. ٢٠١٣, **Manifestations of Feminine Thought in Forough Farrokhzad's Poetry**. Journal of Literary Studies and Research, No. ١٧, pp. ١٣٣-١٥٣.

٣٠. Yāhaghi, Mohammadjafar. ١٩٩٩, **Stream of Moments**. Tehran: Jāmi Publications.

Cite this article: Journal of Lyrical Literature Researches, Vol. ٢٠, No.٣٩, ٢٠٢٢, pp.٦٥-٨٢. Publisher: University of Sistan and Baluchestan Title of paper: "The)Investigation of the Components of the School of Occurrence in Forough Farrokhzād's Poetry (**Purity of Love**). Authors: Boostaninejad.S. & Mashhadi.M.A. & Vacegh Abbasi.A. DOI: ١٠,٢٢١١١/jllr.٢٠٢٣,٤٢٦٥٩,٣٠٧٠

پژوهشنامه ادب غنایی
شاپا چاپی: ۲۰۰۸-۵۷۳۷
شاپا الکترونیکی: ۲۵۳۸-۵۰۱۱
Homepage: https://jllr.usb.ac.ir

صفای عشق

(بررسی مؤلفه‌های مکتب وقوع در شعر فروغ فرخزاد)

سوسن بوستانی‌نژاد [۱] | محمد امیرمشهدی [۲] ✉ | عبدالله واثق عباسی [۳]

۱. دانشجوی دکتری گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران. رایانامه: susan.moein @yahoo.com
۲. نویسنده مسئول، استاد گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران. رایانامه: mashhadi@lihu.usb.ac.ir
۳. دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران. رایانامه:vacegh٤٠@lihu.usb.ac.ir

چکیده

مکتب وقوع از مهم‌ترین جریان‌های شعر فارسی است که عشقی واقعی و ملموس را توصیف می‌کند. در این مکتب تکیه بر رویدادهای واقعی عشقی و بیان احساسات به صورت ساده و صریح است. مهمترین ویژگی‌های شعر این مکتب، گزارش حال، بدیهه‌سرایی، سادگی سخن، راستی سخن، بیان جزئیات عاشقی و عشق ورزی با جمال بشری است. فروغ فرخزاد در کنار نیما، شاملو، سهراب سپهری و اخوان از برجسته‌ترین شاعران معاصر فارسی است.عشق در شعر او به مانند مکتب وقوع زمینی و ملموس است. او به عنوان یک زن با صراحت در مورد امیال جسمانی و عاطفی خود نسبت به مرد سخن می‌گوید. در این پژوهش مطابقت مشخصه‌های شعر فروغ با ویژگی‌های مکتب وقوع به روش تحلیل و توصیف محتوای اشعار وی مورد بررسی قرار گرفته است تا به این پرسش اساسی پاسخ داده شود که مهم ترین مولفه های مکتب وقوع اشعار شاعر کدام است؟ ویژگی‌های صراحت لهجه و سادگی زبان ، واقعی و ملموس بودن عاشق و معشوق، بیان واقعی و نوستالژیک روایت عاشقانه، بیان تمنای زنانه و اعراض از معشوق در شعر فروغ ویژگی‌های اصلی‌ای بودند که با مشخصه‌های مکتب وقوع مطابقت داشتند. ویژگی صراحت لهجه و سادگی زبان به دلیل بی‌پروا بودن فروغ و استفاده از زبان امروزی ، شاخص‌ترین و پرکاربردترین این ویژگی‌هاست.

کلید واژه ها: شعر معاصر فارسی، مکتب وقوع، فروغ فرخزاد، صراحت لهجه، سادگی زبان

۱- مقدمه

شعر عاشقانهٔ پس از نیما جنبهٔ اجتماعی و انسانی دارد. «بزرگترین خصوصیت نیما عصیان او بود و شهامت او در رخنه

پژوهشنامه ادب غنایی، دوره ۲۰، شماره ۳۹، ۱٤۰۱، صص۸۲-٦٥. ناشر: دانشگاه سیستان و بلوچستان. تاریخ دریافت: ۱٤۰۱/۰۳/۲٦.تاریخ انجام اصلاحات: ۱٤۰۱/۰۷/۱۹. تاریخ پذیرش: ۱٤۰۱/۰۹/۱۲نویسندگان: بوستانی، سوسن؛ مشهدی، محمد امیر و واثق عباسی، عبدالله. عنوان مقاله: " صفای عشق(بررسی مؤلفه‌های مکتب وقوع در شعر فروغ فرخزاد)"
DOI: ۱۰,۲۲۱۱۱/jllr.۲۰۲۳,٤۲٦٥۹,۳۰۷۰

CC BY NC

کردن در ادبیات کهنسال ایران» (آرین‌پور، ٦٠١:١٣٧٦). در شعر سبک‌های عراقی و هندی، تصاویر شعری حاصل مطالعهٔ شاعران در آثار شعرای قبلی‌شان و تأثیر تخیل و خلاقیت شاعر بر تصاویر از پیش موجود بود. اما در شعر نیما و شاعران پس از او، از جمله فروغ، صور خیال هر شاعر از تجربهٔ شخصی او گرفته می‌شود و به همین دلیل واقعی‌تر و ملموس‌تر است و عناصر زندگی مدرن در در شعر شاعران نیمایی مشهود است. شاعران قدیم بعضی از کلمات را ادبی نمی‌دانستند و معتقد بودند این کلمات جایی در شعر ندارند، اما در شعر فروغ هرکلمه‌ای به شرط اینکه در بافت و ساختار شعر جای بگیرد و در ساختار شعر بیگانه نباشد، می‌تواند وارد شعر شود. از نظر نحوی هم، یعنی نحوهٔ قرار گرفتن اجزای جمله، شعر آزاد تقیدی را که قدما داشتند تا حدی به هم می‌ریزد و سعی دارد ساختار جمله و به طور کلی کلام به زبان طبیعی و معمول نزدیک شود. در شعر فروغ پیوندی قوی بین اجزا و عناصر آن وجود دارد، یعنی نوعی وحدت میان معانی و تجربه‌هایی که اجزای شعر را تشکیل می‌هند برقرار است. در شعر او از ابتدا تا پایان شعر یک تجربه یا مجموعه‌ای از تجربه‌ها را از حالت عواطفی یکسانی شاهد هستیم که باعث نزدیک شدن به واقعیت بیرونی و رویدادهای حقیقی در شعر می‌شود. «فروغ تن دادن آدمی را به زندگی در این عالم که مستلزم زندگی اجتماعی و درک درد انسانی است، نشانهٔ بزرگی و لیاقت و کرامت وی می‌داند» (اسداللّهی، ١٥:١٣٨٧). نزدیکی به واقعیت و ملموس بودن در اشعار عاشقانهٔ فروغ هم آشکار است که باعث شباهت سبک شعری او با اشعار مکتب وقوع شده است. عاشق و معشوق در شعر او ملموس و نزدیک به واقعیت بیرونی هستند و زبان ساده‌ی شعر او هم باعث ملموس شدن عشقی که او در شعرش مطرح می‌کند شده است. با مقایسهٔ ویژگی‌های شعر فروغ با مشخصه‌های مکتب وقوع، می‌توان دید تازه‌ای به شعرش پیدا کرد و نزدیک بودن اشعار عاشقانه‌اش با واقعیت بیرونی را به صورت جزئی و دقیق بررسی کرد. علاوه بر این در پژوهش ویژگی‌های وقوعی در شعر فروغ از نظر آماری در مجموعه شعرهای فروغ بررسی و با هم مقایسه می‌شود که می‌تواند به شناخت و مقایسهٔ دقیق اشعار عاشقانهٔ این مجموعه اشعار کمک کند.

۱-۱- بیان مساله وسوالات تحقیق

مسالهٔ تحقیق حاضر این است که مکتب وقوع و اشعار فروغ فرخزاد، ویژگی های مشابه و مشترکی دارند که تا کنون مورد بررسی قرار نگرفته است. در همین راستا نوشتار حاضر در پی پاسخ گویی به این سوالات است:

۱-پرکاربردترین مؤلفهٔ مکتب وقوع در شعر فروغ فرخزاد کدام است؟

۲- فروغ فرخزاد در کدام یک از آثار شعری خود بیشترین توجه را به وقوع سرایی داشته است؟

۲-۱- هدف و ضرورت تحقیق

هدف تحقیق حاضر یافتن جواب دقیق و اساسی برای پرسش های مطرح شده است و ضرورت آن انجام پژوهشی است که تا کنون مورد توجه قرار نگرفته و کمتر به آن پرداخته شده است.

۳-۱- روش تحقیق

در این پژوهش با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی، مکتب وقوع مورد مطالعه قرار گرفته و اشعار منتخب مجموعه شعرهای اسیر، دیوار، عصیان و تولدی دیگر از فروغ فرخزاد با ویژگی‌های شاخص این مکتب مقایسه و در نهایت تطبیق داده شده است.

٤-۱-پیشینه تحقیق

کارگر (١٣٨٤) در پایان نامهٔکارشناسی ارشد خود با عنوان «نشانه‌های مکتب وقوع در شعر شاعران معاصر» با در نظر

گرفتن شعر شاعرانی چون رهی معیری، حمیدی شیرازی، امیری فیروز کوهی، مهرداد اوستا و عماد خراسانی به این نکته اشاره کرده است که به نظر می‌رسد آنان پیرو سبک وقوع بوده‌اند. اما در بیان ویژگی‌های شعری این شاعران توضیحات کاملی ارائه نکرده است و تنها اشارهٔ کوچکی به این شباهت‌ها کرده است. همچنین دسته‌بندی دقیق و درستی از ویژگی‌های وقوعی در اشعار این شاعران نکرده است و واقعی و ملموس بودن اشعار این شاعران به صورت جزئی بررسی نشده است. علاوه براین به چرایی تقلید این شاعران از این مکتب اشاره‌ای نکرده است. مقاله‌ای با عنوان «سبک وقوع در غزل‌های میلی مشهدی» (مشهدی، ۱۳۹۱) به بررسی نشانه‌ها و ویژگی‌های سبک وقوع در غزل‌های میلی مشهدی پرداخته است. در مورد فروغ، به طور خاص، پژوهشی در مورد تطابق ویژگی‌های شعر او با مکتب وقوع انجام نشده است، اما مقالاتی مقالاتی مانند نمود تفکر زنانه در شعر فروغ فرخزاد (واحددوست، شیخ‌الاسلامی، ۱۳۹۲) و بازتاب نگاه به جنس مخالف در آثار صادق هدایت و فروغ فرخزاد (فاضلی، ۱۳۹۲)، به ویژگی‌های زنانهٔ شعر فروغ و جایگاه و جنسیت عاشق و معشوق در شعر او پرداخته‌اند اما برخی از ویژگی‌های اصلی شعر فروغ مانند زبان ساده و صراحت و لهجه و بیان تمنای زنانه به صورت دقیق بررسی نشده و به ملموس و واقعی بودن عشق در شعر او هم اشاره‌ای نشده است.

۲-مکتب وقوع

این مکتب در ربع اول قرن دهم هجری به وجود آمد، در نیمهٔ دوم همان قرن به اوج رسید و تا ربع اول قرن یازدهم ادامه یافت. فاصلهٔ بین شعر دورهٔ تیموری و مکتب هندی است. (فتوحی،۱۵۱:۱۳۹۵) اساس شعر این مکتب این است که وقایع عاشق و معشوق و حالات آنان مبتنی بر واقعیت باشد، یعنی به طرز حقیقت‌نمایی بیان شود. «در مکتب وقوع به جای موضوعات رسومی دربارهٔ قهرمانان و عشاق افسانه‌ای گذشته، به واقعیات و تصویر مردان و زنان عادی، همان گونه که هستند پرداخته می‌شد» (شمس لنگرودی، ٦٥:۱۳۷۸) «مکتب وقوع زبان حسب حال و واقعیت بود و غرض از آن بیان کردن حالات عشق و عاشقی از روی واقع بود؛ و به نظم آوردن آنچه که در میان عاشق و معشوق به وقوع می‌پیوندد» (گلچین معانی، ۳:۱۳۷٤). زبان این گونه اشعار، معمولاً خالی از صنایع بدیعی و اغراق و به طور کلی بسیار ساده است. «در مکتب وقوع ، معشوق مرد است زیرا اصل بر حقیقت‌گویی است و از این رو سخن گفتن از زن خطرناک است. برای نخستین بار در تاریخ ادب کلاسیک پارسی با سبکی خاص روبرو هستیم که اساس آن، طرح وقایع واقعی میان عاشق و معشوق است؛ بنابراین الگوی کهن روابط پرسوز و گداز عاشق و معشوق از میان می‌رود» (شمیسا، ٦۱:۱۳۸۰). این نوع شعر، به طور غیرمنتظره‌ای به واقعیّت زندگی نزدیک شد و محمل تجربه‌های واقعی شاعران در عوالم عاشقانه گشت. «شاعران این مکتب قصدشان این است که احوال خود را ترسیم نموده و کیفیات روحی خویش را به دیگران بیان کنند» (رشیدیاسمی، ۲۷٤:۱۳۷۳). در قرن هشتم و نهم، عشق در شعر همه یک هویّت داشت و معشوق نیز در یک تصویر کلّی ارائه می‌شد. «چهرهٔ کلی معشوق یکی از خصلت‌های شعر غنایی زبان فارسی است موجودی کلی که حتی نمی توان تشخیص داد که مرد است یا زن» (شفیعی کدکنی، ۲۳:۱۳۸۰). معشوقی والا مقام که مظهر تمام خوبی ها و مقصد تمام آرزوهای شاعر محسوب می شد. «چهرهٔ برتر و شخصیت منفعلانهٔ معشوق، او را به عوالم پریان و فرشتگان منسوب می‌نمود چنانکه آماج عشق شعر کهن، گویی بتی بیش نیست» (زارع جیرهنده، پیروز، ۱۳۹٦). به همین لحاظ، مضامین عاشقانه نیز یکسان و کلی بود و تصاویری هم که از معشوق در اشعار ارائه می‌شود تا حد زیادی شبیه به هم است، «به طوری که اگر چهره ی معشوق همه غزل سرایان را از روی شعرهایشان نقاشی کنند، تماما عین یکدیگر از آب درمی‌آیند» (فرشیدورد، ۲۷٤:۱۳۷۳). ولی در شعر وقوع، عشق از شکل عام و کلّی‌ای که در قرن هشتم و نهم داشت، به در آمد و هویّت کاملاً عینی و خاص یافت. این در حدّ خودش، یک ارزش است و به همین اعتبار

می‌توان گفت که شعر وقوعی بهرهٔ بیشتری از عینیّت و صداقت دارد و دیگر خصوصیّات شعر دورهٔ وقوع سادگی و برهنگی آن از صنایع و هنرنمائی‌های رایج در قرن هشتم و نهم و همچنین زبان ساده و مردمی آن است. «زبان ساده و مردمی و دور از پیرایه‌بندی‌های مکتب وقوع تا جایی است که قواعد معمول زبان را نادیده گرفته و نادرستی بعضی از جملات را در پی داشته است» (تمیم‌داری، ۱۱۱:۱۳۸۰). «شعر وقوع بسیار ساده و سرراست است: سخنی است عاطفی، راست‌مانند و واقع‌نما که جزئیات حالات و رفتارهای عاشق را بیان می‌کند» (فتوحی،۱۳۹۵:۱۳٤) طبق نظر فتوحی برای مکتب وقوع شش اصل برشمرده شده است: ۱.گزارش حال: در شعر وقوعی شاعر حس و حال واقعی خود را در ارتباط با عشق خود بیان می‌کند. ۲. بدیهه‌سرایی: بدیهه‌سرایی به این معنی است که شاعران تجربهٔ حسی خود را در لحظه بسرایند. ۳. سادگی سخن: بیان ساده و شیوا از ویژگی شعر این مکتب است که باعث می‌شود بیان ماجراهای عاشقی به خوبی صورت بگیرد. ٤. راستی سخن: معشوق شعر وقوعی، ملموس و واقعی است. آیین‌نامهٔ وقوعی، موضع‌گیری آشکاری است در برابر شعر تغزلی فارسی که با معشوق خیالی نادیده و غیرواقعی معاشقه می‌کرد. ۵. بیان جزئیات عاشقی: محتوای شعر وقوعی، بیان دقایق و ظرایف حالات و جزئیات رفتارهای عاشق و معشوق است. ٦.عشق‌ورزی با جمال بشری: عشق این مکتب، نه خیالی و نه عرفانی است، بلکه مربوط به عشق ورزیدن به زیبایی ملموس بشری است (همان: ۱٤۲-۱۳۵) واسوخت نوعی از وقوع گویی و منشعب از آن است و به شعری اطلاق می‌شود که مفاد آن اعراض از معشوق باشد و این کلمه با حذف نون مصدری واسوختن درست معنی ضد آن را که سوختن باشد می‌دهد. واسوخت در لغت به معنی نسوختن و مجازا به معنی اعراض و سرد شدن از کاری است. واسوخت در حقیقت یک شعبهٔ فرعی از مکتب وقوع است، زیرا عملا در این مکتب است که می‌توان واسوخت سرود. واسوخت یک درونمایهٔ تغزلی است در بیان بیزاری و رویگردانی عاشق از معشوق (فتوحی، ۲۷٤:۱۳۹۵). این ویژگی‌های مکتب وقوع را می‌توان با مشخصه‌هایی از شعر فروغ متناسب دانست که در ادامه به این موضوع پرداخته می‌شود.

۱-۲-وقوع‌سرایی فروغ فرخزاد

گرایش به وقوع‌گویی تا امروز ادامه داشته و شعر شاعران شعر معاصر را هم در بر گرفته است. در شعر عاشقانهٔ فروغ ، عاشق دست به دست معشوق می‌دهد و با او هم قدم می‌شود و با او احساس یگانگی می‌کند. در شعر او عاشق آنقدر جسور است که می تواند عشقش را فریاد بزند و گاه و بی گاه دنبال ماجراجویی است. البته باید توجه داشت که عشق‌ورزی این دوره با زمان شکل‌گیری مکتب وقوع متفاوت است و این تفاوت، از تحول‌های رخ داده در شعر و تغییرات اجتماعی دنیای امروز نشأت می گیرد، چنانکه بر اساس همین تفاوت‌ها جریان شعر معاصر شکل گرفته است. همان طور که پیش از این گفته شد ویژگی‌های مکتب وقوع را می‌توان با مشخصه‌های شعر فروغ مطابق و به نوعی هم‌ارز دانست. به طور کلی ویژگی‌های شعر فروغ که قابل انطباق با مشخصه‌های مکتب وقوع است، این موارد است: صراحت لهجه و سادگی زبان، واقعی و ملموس بودن عاشق و معشوق، بیان واقعی و نوستالژیک روایت عاشقانه، بیان تمنای زنانه و اعراض از معشوق.

۱-۱-۲-واقعی و ملموس بودن عاشق و معشوق

یکی از ویژگی‌های مکتب وقوع بیان عشقی واقعی و ملموس است. اولین گام یک شاعر زن برای نزدیک شدن به واقعیت نشان دادن جنسیت خود است. در شعر فارسی، حتی اگر شاعر زن باشد، نگاه مردانه دارد و گویی جنسیت او در شعر مذکر است و زبان و بیانی مردانه دارد. عاشق در شعر فارسی غالباً و جز معدودی انگشت‌شمار از جنس مذکر و مردان بوده است (شمیسا، ۱۹۸:۱۳۸۱) اما این موضوع در مورد فروغ صدق نمی‌کند. زن بودن فروغ در اشعار عاشقانه‌اش، موضوع مهمی است. می‌توان گفت اولین بار است که زنی شاعر، با این گستردگی و صراحت، از عشق خود و حتی از جنسیت معشوق بگوید، یعنی جنسیتی که در گذشته تنها به عنوان معشوق در شعر حضور داشته، اینک خودش عاشقی بی‌پروا است و این موضوع در

شعر عاشقانهٔ فارسی بی‌سابقه است. ذهن فروغ به دنبال عشقی زنانه و سوزان است و اشعار او، حاصل عشقی سرکش و وصف بی‌وفایی مرد و خراب شدن دنیای ذهنی پاک فروغ و سرخوردگی اوست، سرخوردگی از آن چه دوست داشت ببیند، اما ندید. آن‌چه جالب به نظر می‌آید، آن است که شاعر پیش از آن که به ستایش معشوق و عشق او بپردازد، به طور کلی در همهٔ اشعار به صراحت جنسیت خود را بیان می‌کند. به جرأت می‌توان گفت که در اکثر اشعار موفق فروغ، جنسیت شاعر مشخص است. در شعر فروغ خصوصیات و عواطف زنانه نمود پیدا می‌کند، بروز عاطفه در شعر او بسیار آشکار و پررنگ است و او احساسات زن امروز را به ساحت شعری عاشقانه وارد کرده و عواطف عشقی تازه‌ای در حوزهٔ شعر فارسی پدید آورده است(واحددوست و شیخ‌الاسلامی،۱۳۹۲:٦)

روی مژگان نازکم می‌ریخت چشم‌های تو چون غبار طلا
تنم از حس دست‌های تو داغ گیسویم در تنفس تو رها
(فروغ ، ۱۳۸۲:۲۰٦)

آه، من هم زنم، زنی که دلش در هوای تو می زند پر و بال
(همان:۱۲۲)

به جز لحن عاطفی و جزئی‌نگری در این ابیات که نشان از زنانه بودن زبان شعر دارد، کلمات و عبارات: مژگان، گیسو، در لابه لای گردن و موهایم، سنجاق‌های گیسو به روشنی نشان‌دهندهٔ زن بودن شعر است و مصرع: «آه من زنم زنی که دلش» هم به طور مستقیم این موضوع را بیان می‌کند. در شعر فروغ نیز به مانند مکتب وقوع معشوق مرد است. با این تفاوت که مرد در شعر فروغ به مفهوم واقعی و تعریف اجتماعی آن مرد است، اما در مکتب وقوع تنها جنسیت معشوق مذکر است و با همان ویژگی‌هایی که معشوق زن در شعر تصویر می‌شود، معشوق مرد هم وصف می‌شود. همان طور که عاشق در روایت عاشقانهٔ شعر فروغ واقعی و ملموس است، معشوق نیز ویژگی‌های ملموسی دارد و جنسیت او هم مشخص است. اگر معشوق جنسیتش مشخص نباشد، برای مخاطب ملموس و قابل تصور نیست. معشوق فروغ پروردهٔ الگوهای جنسیتی مذکر در جامعه است. معشوق شعر او، مرد است؛ چرا که تعابیری که به کار می‌برد، توصیفی نیست که برای زنان نیز به کار برده شود. اگرچه در گذشته، شاعران زن برجسته‌ای اشعار عاشقانه سروده‌اند؛ با این حال، باید توجه داشته باشیم که آثار این گروه از شاعران، صرفا تقلیدی از شعر مردانه است و فاقد ارزش و اعتبار از جنبه‌ی شعر زنانه است .این رویکرد، در شعر فروغ، به شدت عوض شده و برای اولین بار در شعر فارسی ، ویژگی‌های شعر زنانه آشکار می‌شود. می‌توان گفت فروغ خلاق‌ترین و هنجارگریزترین شاعر زن معاصر است .به نوشتهٔ رضا براهنی فرخزاد بدون شک بنیانگذار فرهنگ مونث شعر فارسی است. پیش از فروغ هیچ شاعره‌ای، در شعر فارسی به علت تاریخ مذکری که بر فرهنگ و اجتماع حاکم بود، عاشقانه از مرد سخن نگفته است او نتیجه می‌گیرد که «همان قدر که در شعر عاشقانهٔ فارسی، معشوق ناب زن بسیار کم است، از معشوق ناب مرد که از دیدگاه یک زن تصویر شده باشد، کوچکترین خبری تا زمان فروغ فرخزاد نیست و تغزل گذشته ایران را از این نظر مذکر می‌خواند که در آن فاعل و مفعول شعر تغزلی هر دو از جنس مرد هستند. نمی‌توان مثل گذشته معشوقه‌های شعر امروز فارسی را از نظر جنسی با یک‌دیگر اشتباه کرد» (براهنی، ۱۳٦۳:۳٦).

می‌خواهمش که بفشردم بر خویش بر خویش بفشرد من شیدا را

بر هستیم بپیچد، پیچد سخت آن بازوان گرم و توانا را
من تشنه میان بازوان او همچون علفی ز شوق روئیدم
تا عطر شکوفه های لرزان را در جام شب شکفته نوشیدم
(فروغ فرخزاد، ۵۲:۱۳۸۲)

شهری است در کنارهٔ آن شط پر خروش با نخل‌های در هم و شب‌های پر ز نور
شهریست در کناره آن شط و قلب من آنجا اسیر پنجه یک مرد پرغرور
(همان،۳۰)

عبارات «بازوان گرم و توانا»، «بفشردم برخویش»، «تشنه میان بازوان او»، و «اسیر پنجهٔ یک مرد پرغرور»، بیان‌کنندهٔ کلیشه‌های جنسیتی مربوط به مرد و روابط زن و مرد است که مرد را قدرتمند و غالب نسبت به زن نشان می دهد. در این اشعار اقتدار مردان و ضعف و احساساتی بودن زنان به عنوان ویژگی هایی که جامعه برای مرد و زن تعریف کرده عنوان شده است. به نظر می رسد که روایت گر شعر در واقع اعتراضی به این ویژگی ها ندارد و آنها را به عنوان ویژگی های طبیعی پذیرفته است.

۲-۱-۲ اعراض از معشوق

روی‌گردانی فروغ از معشوقش به دلیل رفتار بد او و به طور کلی رفتار بد مردان با زنان است. نگاه منفی فروغ به مرد را در بسیاری از اشعار او می‌توان دید. در حقیقت شعر فروغ، نخستین تلاش برای از بین بردن آثار مرد سالاری از چهره شعر فارسی است .او در بیشتر اشعار خود این سنت فرهنگی را به چالش می‌کشد. در شعر فروغ نوعی اعتراض و جدال با فرهنگ غالب جامعه که فرهنگی مردسالار است، وجود دارد. اما در عین این جدال و مبارزه شعر او آگاهی‌بخش نیز است. یعنی هم آگاهی می‌دهد و هم به جدال و مبارزه با مردسالاری فرامی‌خواند. فروغ، شاعری است با احساسات زنانهٔ امروزی که شعرش با عاطفهٔ زنانه سخت گره خورده است. او در عین بیان عواطف زنانه به دنبال احقاق حق زن در جامعه است. فرهنگ مردسالار زن را تحت تسلط و ارادهٔ مردانه می‌داند و فروغ به دنبال مبارزه با این فرهنگ است. او از نگاه ابزاری به زن و موضوع میل مردان بودن خسته شده است. او در مقایسه با دیگر شاعران زن ایرانی، بیش از دیگران درباره زندگی خصوصی و تجربیات شکست خورده و دردناک زن در اجتماع مرد سالار جامعه عصر خود سخن گفته است اشعارش منتقد و معترض است، از این رو شاعری پیشتاز در این زمینه به شمار می آید (واحددوست و شیخ‌الاسلامی، ۱۷:۱۳۹۲). معشوق فروغ نمونهٔ مرد جامعهٔ مرد سالار است و فروغ از هوس‌رانی و محدودیت‌هایی که او برایش ایجاد کرده شکایت دارد و به همین دلیل از او روی-گردان است. مردی که باور عمیقش به اجتماع مرد سالار، فروغ را به این باور رسانده است که گویی وی خود جزء کسانی است که اساس جامعهٔ مرد سالار را بنیاد نهاده است. «فرهنگ سنتی ما یک فرهنگ مردسالار و پدرسالار است و فروغ حتی در همان دورهٔ اول شعر و عشق و زندگی‌اش نیز، با این خاصیت و خصلت بازدارنده، رودررو قرار گرفته است» (مختاری، ۵۸۷:۱۳۷۲).

من صفای عشق می‌خواهم از او/ تا فدا سازم وجود خویش را/ او تنی می‌خواهداز من آتشین/ تا بسوزاند در او تشویش را
(فروغ،۲۸:۱۳۸۲)

به او جز از هوس چیزی نگفتند/ در او جز جلوه ظاهر ندیدند/ به هر جا رفت درگوشش سرودند/ که زن را بهر عشرت آفریدند(همان: ۳۸)

در این ابیات هوس‌رانی معشوق مرد و نگاه ابزاری به زن در جامعه که گویی تنها وسیله‌ای برای عشرت و هوس مرد است، مورد اعتراض شاعر است. زن که به دنبال احساس و عشقی حقیقی است، تنها با هوس‌رانی و امیال جنسی مرد مواجه می‌شود و به همین دلیل از معشوق خود روی‌گردان است و از بی‌احساس بودن او شکایت دارد. روایت گر شعر زنی است که برای راضی نگه داشتن معشوق مرد مجبور است شخصیتی داشته باشد که او می پسندد و شخصیت و عشق راوی شعر را نادیده می‌گیرد. در ادامهٔ شعر نیز بی‌توجهی معشوق مرد را به روایت گر شعر می بینیم.

بیا ای مرد، ای موجود خودخواه — بیا بگشای درهای قفس را
اگر عمری به زندانم کشیدی — رها کن دیگرم این یک نفس را
منم آن مرغ، آن مرغی که دیریست — به سر اندیشهٔ پرواز دارم
سرودم ناله شد در سینه تنگ — به حسرت‌ها سر آمد روزگارم
(همان،٤٦)

این ابیات به نوعی بیانیهٔ اعتراضی فروغ به وضعیت جامعه است. جامعه‌ای که در آن مرد تمام قدرت را در اختیار دارد و گویی زن اسیر و زندانی او است. در این ابیات فروغ لحن احساسی و عاشقانه را کنار می‌گذارد و به صراحت، خواهانِ آزادی از دستِ مردِ خودخواه است، اما می‌توان مخاطب او را معشوق مردی در نظر گرفت که شاعر به کلی از او روی‌گردان است و قصد رهایی از او را دارد.

به چشم خویش دیدم آن شب ای خدا — که جام خود به جام دیگری زدی
چو فال حافظ آن میانه باز شد — تو فال خود به نام دیگری زدی
(همان، ۵۹)

در این ابیات به بی‌تفاوتی و بی‌وفایی مرد اشاره شده است که معنی عشق و وفاداری را نمی‌فهمد و تنها در پی هوس خود است. درست است که معشوق زن نیز می تواند نسبت به مرد بی توجه باشد اما در اینجا ظاهراً محور رابطه مرد است و همه چیز باید برای جلب توجه و رضایت او انجام شود. او است که حق خیانت و بی‌وفایی را دارد .

می گریزم از تو تا دور از تو بگشایم/راه شهر آرزوها را/و درون شهر... /قفل سنگین طلائی قصر رؤیا را (همان،۱٤۰)

در این شعر فروغ (نمایندهٔ زن امروز) راه رسیدن به شادی و آرزوهایش را گریز و اعراض از معشوق (مرد جامعهٔ مردسالار) می‌داند و با رها شدن از مرد است که می‌تواند به این مهم دست یابد. آرزوهای راوی در خانه گیر کرده است، زن محکوم به ماندن در خانه است. جامعه به او اجازهٔ پیشرفت را نمی‌دهد. در اینجا نگرانی راوی به روابط اجتماعی او نیز تسری می یابد و در ارتباط با مخاطبی که ظاهرا معشوق اوست نیز دائم تشویش و نگرانی وجود دارد.

۳-۱-۲ بیان تمنای زنانه

فروغ در شعرش خطاب به معشوق سخن می‌گوید و خواستار برآورده شدن تمنای زنانهٔ خود برای معاشقه است. البته این مضامین در شعر فروغ بیشتر متعلق به دورهٔ اول شاعری او است (حسین‌پور چافی، ۱۵۵:۱۳۹۱). او نخستین شاعری است که احساسات زنانهٔ خود را آزادانه‌تر از دیگران بیان کرده و زبان و اندیشهٔ او کاملا زنانه، لطیف، پاک، و بی‌آلایش است (ذوالفقارخانی، ۱۳۹۹) فروغ شاعری صریح و عصیان‌گر است که ابایی از بیان امیال خود نداشت؛ زن عصیانگر و آزاده ای که با قدرت هرچه تمام‌تر نیّات و تمنیّات خود را مؤثّر و آشکار بیان می‌کرد (شمس لنگرودی، ۱۹۳:۱۳۷۷)

این بیان صریح و جسورانه، شعر فروغ را از شعر سایرِ شاعرانِ زن که پیش از این به تقلید از شعر مردانه اشعار خود را می‌سرودند و همچنین اشعار شاعران پس از فروغ که یا مانند شاعران زن گذشته شعر می‌گفتند و یا به تقلید از فروغ شعر زنانه می‌سرودند، جدا می‌کند. البته باید توجه داشت که برخلاف تصور یا تأویل برخی از اخلاق‌گرایان قشری و سطحی، شعر فروغ یک شعر اروتیک نیست. بلکه شعری است که از درک قدرت هم‌آغوشی و یگانگی عاشقانه، برای رسیدن به وحدت خلّاق، در ابعاد عام انسانی و اجتماعی ناشی شده است(مختاری، ۵۷۹:۱۳۷۲)

مرا بشوی با شراب موج‌ها / مرا بپیچ در حریر بوسه‌ات
(فرخزاد،۲۰۲:۱۳۸۲)

«دستهایت را چون خاطره‌ای سوزان، در دستان عاشق من بگذار/و لبانت را چون حسی گرم از هستی/به نوازش‌های لبهای عاشق من بسپار» (فروغ فرخزاد،۲۰۹:۱۳۸۲)

زن در طول تاریخ ایران، از بیان امیال و نیازهای عاشقانه‌اش محروم بوده است، اما فروغ در این ابیات و سطرها با صراحت خواهان بوسه و کام‌جویی از معشوق می‌شود و برای اولین بار یک زن با بیانی روشن میل‌ورزی عاشقانهٔ خود را بیان می‌کند.

٤-۱-۲ صراحت لهجه و سادگی زبان

شعر فروغ عریان است؛ به این معنی که حرفش را راحت و بدون محدودیت خاصی می‌زند تا بتواند منظورش را بهتر برساند و همچنین حسش را بهتر القا کند. البته این عریانی در معنا با ابتذال متفاوت است و در واقع رساندن معنای عمیق با واژگان و زبان ساده و صریح است. زندگی اجتماعی امروز، برای بیان در شعر، واژگان و نحوهٔ بیان خود را می طلبد.

«قالب های سنتی، با پای بندی استواری که در طول تاریخ ممتد خود به قواعد و ضوابط سختگیرانه پیدا کرده بود، دیگر قادر نبود مسائل حیات اجتماعی معاصر را بیان کند» (یاحقی، ۲٦:۱۳۸۷). دنیای امروز، زبان و بیان شعری می‌طلبد که بازتاب درستی از آن باشد. زبانی که متعلق به امروز و معاصر باشد؛ «منظور از زبان معاصر، زبانی است که هم اکنون ایرانی امروز بدان تکلم می‌کند؛ زبانی که ظرفیت شاعرانهٔ لبالب دارد و می‌تواند در دست شاعری با قدرت کمال یابد و تلطیف گردد» (براهنی، ۱۲۲٤:۱۳۷۱)

کاربرد اصطلاحات و نحوهٔ بیان زبان محاوره در شعر فروغ مشهود است، می‌توان گفت او تا حدودی زبان عامیانه را با زبان شعر آمیخته است.

فروغ اعتقادی به پوشیده سخن گفتن نداشت و عواطف درونی و زنانهٔ خود را با صراحت در شعرش بیان می‌کرد. زبان فروغ ساده است؛ نوعی سادگی که برای برطرف کردن پیچیدگی استفاده می‌شود و نه از روی ساده‌انگاری. شاعران پیرو نیما، هریک بنابر سلیقه و ذوق خود به بخش‌هایی از سخنان نیما بیشتر توجه کردند؛ مثلا فروغ فرخزاد به زبان طبیعی نزدیک به نثر امروز... (موحد، ٦۳:۱۳۸۲) زبانی که بر پایهٔ محاوره است و در عین حال دقیق و منظم است، بی‌آنکه نظمی آزاردهنده داشته باشد و این نیز گفتنی است که فروغ در به کار بردن کلمات وسواس دارد که می‌توان گفت نوعی ویژگی زبان زنانه است چرا که اهمیت دادن به ظواهر و جزئیات از ویژگی‌های زنان است. اصولا کلماتی که ابزار شعری فروغ هستند، از زبان روزمره و اشیاء موجود در زندگی امروزی گرفته شده اند.

از توفیق های او تحمیل کردن وزن بر این زبان و تلفیق دادن ریتم با این زبان است به طریقی که بیان حاصل حسی ترین بیان های شاعران امروز است. به روشنی می‌توان دید که فروغ چگونه در فرآیند تجربه‌های روزمرهٔ خود به اجزا و اشیاء معمولی بازمی‌گردد و آن‌ها را در اثرش به کار می‌گیرد (نیکبخت، ۳۱:۱۳۹۵)

در پشت شیشه‌های اتاق تو / آن شب نگاه سرد سیاهی داشت
دالان دیدگان تو در ظلمت / گوئی به عمق روح تو راهی داشت
دیدم اتاق درهم و مغشوش است / در پای من کتاب تو افتاده
سنجاق های گیسوی من آن جا / بر روی تختخواب تو افتاده
(فروغ فرخزاد، ۱۳۸۲:۱۷٤)

سکوت بود و نسیم/که پرده را می‌برد/تمام هستی من/چو یک پیالهٔ شیر/میان دستم بود/ترانه‌ای غمناک/چو دود بر می-خاست/ز شهر زنجره‌ها/چون دود می‌لغزید/به روی پنجره‌ها (همان،۲۱٦)

او با خلوص دوست می‌دارد/یک کوچه باغ دهکده را/یک درخت را/یک ظرف بستنی را/یک بند رخت را (همان،۲٤۳)

وقتی که بچه‌ها می‌رفتند/و خوشه‌های اقاقی می‌خوابیدند/و من در آینه تنها میماندم/تو با چراغ هایت می‌آمدی... (همان،۳۰۰)

در این اشعار شاعر کلماتی مانند اتاق، شیشه، سنجاق، پیاله، درهم، تخت خواب، ظرف بستنی، بند رخت،دود، چراغ و ... را که در معنای کلاسیک شاعرانه نیستند، وارد شعر کرده است، بدون آنکه صدمه به ساختار و زبان شعر وارد کند. برعکس وارد کردن کلمات مربوط به زندگی واقعی و روزمره، باعث ملموس و واقعی‌تر شدن شعر می‌شود که از ویژگی‌های مکتب وقوع نیز است. همچین نحو جملات و لحن شعر ساده و نزدیک به زبان گفتار است: دیدم اتاق درهم و مغشوش است،سکوت بود و نسیم که پرده را می‌برد

۵-۱-۲- استفاده از اصطلاحات و واژگان عامیانه

همچنین فروغ از اصطلاحات و واژگان عامیانه در اشعارش بهره برده است که باعث نزدیکی به زبان محاوره شده و این، از ویژگی‌های مکتب وقوع است. به خاک سیاه نشاندن:

وای بر من که دیوانه بودم/ من به خاک سیاهش نشاندم(همان:۲٤)

گیر و دار: باز هم در گیرودار یک نبرد/ عشق من بر قلب سردی چیره شد(همان:۲۸)

گره از بخت گشودن: بخت اگر از تو جدایم کرده/ می گشایم گره از بخت چه باک(همان:۵۱)

٦-۱-۲-خالی بودن از صنایع بدیعی

یکی دیگر از ویژگی‌های اشعار مکتب وقوع که به بیان ساده و نزدیک‌تر شدن به واقعیت کمک می‌کند، استفادهٔ اندک و گاهی به کلی خالی بودن شعر از صنایع و آرایه‌های ادبی است. در برخی از اشعار فروغ نیز این ویژگی را می‌توان دید:

باز کن از سر گیسویم بند / پند بس کن، که نمی‌گیرم پند
در امید عبثی دل بستن / تو بگو تا به کی آخر، تا چند
(همان:٤۲)

گنه کردم گناهی پر ز لذت / کنار پیکری لرزان و مدهوش
خداوندا چه می‌دانم چه کردم / در آن خلوتگه تاریک و خاموش
(همان:۱۰۰)

با من رجوع کن/من ناتوانم از گفتن/زیرا که دوستت می دارم/زیرا که «دوستت می دارم» حرفی است،/که از جهان بیهدگی‌ها و کهنه‌ها و مکررها می‌آید (همان:۲۳۲)

او با خلوص دوست می‌دارد/یک کوچه باغ دهکده را/یک درخت را/یک ظرف بستنی را/یک بند رخت را/معشوق من/انسان ساده‌ای است(همان:۲۴۳)

تو با من می‌رفتی/تو در من می‌خواندی/وقتی که من خیابان‌ها را/بی هیچ مقصدی می‌پیمودم/تو با من می‌رفتی/تو در من می-خواندی(همان:۳۰۰)

۷-۱-۲ بیان واقعی و نوستالژیک روایت عاشقانه

فروغ در شعرش ماجراهای عشقی خود را شرح می‌کند که این نوع شرح لحظات و رویدادهای احساسی در شعر او شبیه به مکتب وقوع است. همچنین بیان شکایات، حسرت عشق از دست رفته و خاطرات غمناک هم‌آغوشی‌ها از مضامین شعر او است.

کارون چو گیسوان پریشان دختری — بر شانه‌های لخت زمین تاب می خورد
دور از نگاه خیره ی من ساحل جنوب — سر می‌کشد به بستر عشاق بی گناه
نیزار خفته و خامش و یک مرغ ناشناس — هر دم ز عمق تیرهٔ آن ضجه می‌کشد
بر آب‌های ساحل شط سایه‌های نخل — رویای دوردست تو نزدیک می شود
بوی تو موج می زند آنجا،به روی آب — چشم تو می‌درخشد و تاریک می‌شود
در شط خویش رفتی و رفتی از این دیار — ای شاخهٔ شکسته ز طوفان عشق من(همان:۸۳)

در این شعر شاعر پدیده‌های مختلف مناطق جنوب مانند کاروان، ساحل جنوب، نیزار، گیسوان پریشان دختر به کارون، نخل و... را وارد روایت عاشقانهٔ خود شریک کرده است. وارد کردن واقعیت بیرونی به روایت شعر، منجر به ملموس شدن روایت و واقعی‌تر شدن آن می‌شود که از مشخصه‌های مکتب وقوع است. راوی شعر که در کنار دریای جنوب است، پس از بیان تصاویر عاشقانهٔ زیبا به یاد عشق گذشتهٔ خود می‌افتد و خاطرهٔ او برایش زنده می‌شود. فروغ که از رفتن معشوق خود دلشکسته است، این موضوع را با روایتی عاشقانه بیان می‌کند.

یاد آنشب که ترا دیدم و گفت — دل من با دلت افسانهٔ عشق
چشم من دید در آن چشم سیاه — نگه تشنه و دیوانهٔ عشق
یاد آن بوسه که هنگام وداع — بر لبم شعله حسرت افروخت
یاد آن خندهٔ بی‌رنگ و خموش — که سراپای وجودم را سوخت
(فروغ،۱۲:۱۳۹۷)

در این شعر فروغ به زیبایی یک خداحافظی را روایت می‌کند. ابتدا راوی شعر در چشمان مرد معشوق خود عشق را می-بیند، اما در نهایت بوسهٔ خداحافظی و خندهٔ خاموش معشوق حسرت و آه برای او به جای می‌گذارد. در این روایت گویی با ماجرایی کاملا واقعی مواجه‌ایم؛ خداحافظی معشوق از راوی شعر و حس تلخی که به او پس از این خداحافظی دست می-دهد. روایت رویدادی واقعی که از ویژگی‌های مهم مکتب وقوع است.

خفته بودیم و شعاع آفتاب — بر سراپامان بنرمی می‌خزید
روی کاشی های ایوان، دستِ نور — سایه هامان را شتابان می کشید
«دوستت دارم» خموش و خسته جان — باز هم لغزید بر لب های من

لیک گوئی در سکوت نیمروز گم شد از بی حاصلی آوای من
(فروغ ، ۱۲۵:۱۳۸۲)

در این شعر فروغ خاطره‌ای را روایت می‌کند. او پس از بیان روایت، به معشوق خود قصهٔ عشق می گوید اما پاسخی دریافت نمی‌کند و بیان عشقش گویی در سکوت گم می‌شود.

در آن خلوتگه تاریک و خاموش پریشان در کنار او نشستم
لبش بر روی لب‌هایم هوس ریخت زاندوهِ دلِ دیوانه رستم
فرو خواندم بگوشش قصهٔ عشق: ترا می‌خواهم ای جانانهٔ من
ترا می‌خواهم ای آغوش جانبخش ترا ای عاشق دیوانهٔ من
(فروغ ، ۲٤۲:۱۳۹۷)

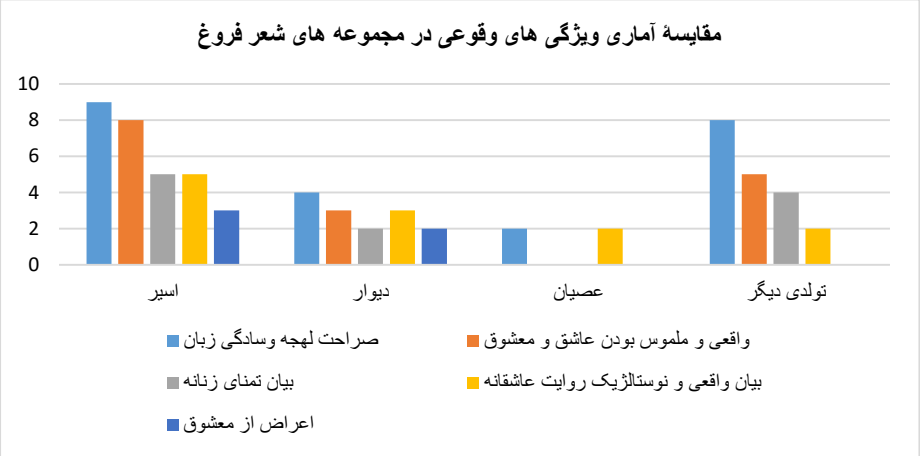
در این شعر راوی، رویدادی عاشقانه را که بین او و معشوقش رخ داده است، بیان می‌کند. برای یک شاعر مرد بوسه زدن بر لبان معشوق گناه محسوب نمی‌شود، درحالی که ظاهرا این‌گونه باید باشد؛ بیان گناه پر از لذت از جانب فروغ گویی کنایه-ای است به محدودیت زنان برای بیان امیال و نیازهای جسمی و عاطفی‌شان؛ من این کار را که از جانب جامعه برای زن گناه است، انجام می‌دهم و لذت می‌برم. به طور کلی این شعر روایت ملموس و صریح یک بوسه و معاشقه است که این نوع روایت، ویژگی مکتب وقوع است.

۲-۲ نتایج آماری مشخصه‌های مکتب وقوع در شعر فروغ فرخزاد

مشخصه‌های شعر وقوع در تمامی اشعار فروغ بررسی و مشخص شد کدام شعر از هر مجموعه شعر مطابق با کدام مشخصه‌های وقوعی است:

نام مجموعه شعر	نام شعر	ویژگی‌های مطابق با مکتب وقوع
اسیر	شب و هوس	واقعی و ملموس بودن عاشق و معشوق، بیان تمنای زنانه، صراحت لهجه و سادگی زبان
	شعلهٔ رمیده	واقعی و ملموس بودن عاشق و معشوق، بیان تمنای زنانه، صراحت لهجه و سادگی زبان
	خاطرات	بیان واقعی و نوستالژیک روایت عاشقانه
	بوسه	بیان واقعی و نوستالژیک روایت عاشقانه، صراحت لهجه و سادگی زبان
	ناآشنا	اعراض از معشوق
	حسرت	واقعی و ملموس بودن عاشق و معشوق، بیان واقعی و نوستالژیک روایت عاشقانه
	یادی از گذشته	واقعی و ملموس بودن عاشق و معشوق، بیان واقعی و نوستالژیک روایت عاشقانه، صراحت لهجه و سادگی زبان
اسیر	افسانهٔ تلخ	اعراض از معشوق
	انتقام	بیان تمنای زنانه، صراحت لهجه و سادگی زبان
	عصیان	اعراض از معشوق

	شراب و خون	واقعی و ملموس بودن عاشق و معشوق
	دیدار تلخ	بیان تمنای زنانه، صراحت لهجه و سادگی زبان
	گمگشته	اعراض از معشوق
اسیر	ناشناس	واقعی و ملموس بودن عاشق و معشوق، بیان واقعی و نوستالژیک روایت عاشقانه، صراحت لهجه و سادگی زبان
	چشم به راه	اعراض از معشوق
	آینهٔ شکسته	واقعی و ملموس بودن عاشق و معشوق و معشوق
	خسته	اعراض از معشوق
	نقش پنهان	بیان تمنای زنانه، واقعی و ملموس بودن عاشق و معشوق و معشوق، صراحت لهجه و سادگی زبان
	یک شب	واقعی و ملموس بودن عاشق و معشوق و معشوق، صراحت لهجه و سادگی زبان
دیوار	گناه	بیان واقعی و نوستالژیک روایت عاشقانه، واقعی و ملموس بودن عاشق و معشوق و معشوق، صراحت لهجه و سادگی زبان
	اعتراف	واقعی و ملموس بودن عاشق و معشوق، صراحت لهجه و سادگی زبان، بیان تمنای زنانه
	یاد یک روز	بیان واقعی و نوستالژیک روایت عاشقانه، صراحت لهجه و سادگی زبان، بیان تمنای زنانه
	دیوار	اعراض از معشوق
	قهر	اعراض از معشوق
	ترس	بیان واقعی و نوستالژیک روایت عاشقانه ، واقعی و ملموس بودن عاشق و معشوق، صراحت لهجه و سادگی زبان
	بلور رؤیا	بیان واقعی و نوستالژیک روایت عاشقانه، صراحت لهجه و سادگی زبان
عصیان	گره	بیان واقعی و نوستالژیک روایت عاشقانه، صراحت لهجه و سادگی زبان
تولدی دیگر	آفتاب می‌شود	بیان تمنای زنانه، صراحت لهجه و سادگی زبان
	شعر سفر	بیان واقعی و نوستالژیک روایت عاشقانه ، واقعی و ملموس بودن عاشق و معشوق، صراحت لهجه و سادگی زبان
	باد ما را خواهد برد	بیان تمنای زنانه، صراحت لهجه و سادگی زبان
	میان تاریکی	صراحت لهجه و سادگی زبان
	عاشقانه	بیان تمنای زنانه، واقعی و ملموس بودن عاشق و معشوق، صراحت لهجه و سادگی زبان
	دیوارهای مرز	بیان تمنای زنانه، واقعی و ملموس بودن عاشق و معشوق، صراحت لهجه و سادگی زبان
	معشوق من	واقعی و ملموس بودن عاشق و معشوق و معشوق، صراحت لهجه و سادگی زبان
	من از تو می-مردم	بیان واقعی و نوستالژیک روایت عاشقانه، واقعی و ملموس بودن عاشق و معشوق، صراحت لهجه و سادگی زبان

۳- نتیجه

در این پژوهش ویژگی‌های اصلی شعر مکتب وقوع با شعر فروغ مقایسه شد و این نتایج به دست آمد:

روایت عاشقانه در شعر فروغ؛ روایت که به طور کلی یکی از ویژگی‌های شعر معاصر است، در شعر فروغ شکل می‌گیرد و باعث انسجام ساختار کلی شعر می‌شود. او در اشعار عاشقانه‌اش با صراحت و جسارت ماجراهای عشقی خود را روایت می‌کند و از تصاویر طبیعت گرفته تا بوسه و هم‌آغوشی در این روایت‌ها موجود است. صراحت لهجه و سادگی زبان در شعر فروغ: کلمات در شعر فروغ بسیار ساده و صمیمی به کار رفته‌اند، اما عشقی عمیق را به مخاطب القا می‌کند. زبان عامیانه و استفاده از واژه‌هایی که تا زمان او وارد شعر نشده بودند، حیرت علاقه‌مندان به شعر را برانگیخت. شاید همین تازه‌گی وخاص بودن فروغ، او را کمی متفاوت از دیگر هم عصرانش کرده است. واقعی بودن عاشق و معشوق و مشخص بودن جنسیت آن‌ها در شعر فروغ: همچنین جنسیت معشوق در شعر او کاملا مشخص است و می‌توان گفت وی اولین شاعر زن ایرانی است که شخصیت محسوس مرد را به عنوان معشوق وارد شعر کرده است. فروغ با صراحت امیال و نیازهای عاطفی خود را در شعرش بیان می‌کند. فروغ در زمینهٔ انعکاس عواطف و روحیات عمیق زنانه پیشتاز زنان شاعر است و در این زمینه صمیمیت و رک گویی خاص خود را دارد و از دیدگاه یک زن بیانی روشن و آشکار دارد و هیچ‌گاه میل ندارد از پشت پرده سخن بگوید و همیشه از روبه رو با مسائل برخورد می کند. احساسات زنانه و حس صداقت و عشق بی نهایت او در اشعارش پیدا است. به طور کلی بیشترین اشعار وقوعی فروغ در مجموعه شعر اسیر و پس از آن تولدی دیگر مشاهده شد، شاخص‌ترین ویژگی وقوعی در شعر فروغ براساس تعداد، صراحت لهجه و سادگی زبان و پس از آن به ترتیب واقعی و ملموس بودن عاشق و معشوق، بیان واقعی و نوستالژیک روایت عاشقانه، بیان تمنای زنانه و اعراض از معشوق بود. صراحت لهجه و سادگی زبان به طور کلی ویژگی شاخص شعر فروغ است که با پختگی زبان او در تمامی اشعار عاشقانه و وقوعی مجموعه شعر تولدی دیگر مشاهده شد. دو ویژگی بیان واقعی و نوستالژیک روایت عاشقانه و اعراض از معشوق، با توجه به سال سرایش مجموعه اشعار فروغ، در طول زمان روند نزولی داشته‌اند

٤- منابع

۱. آرین‌پور، یحیی، ۱۳۷٦، **از صبا تا نیما**، تهران: انتشارات زوار.

۲. اسداللی، خدابخش، ۱۳۸۸، **رهایی از خویشتن در شعر فروغ فرخزاد**، پژوهشنامهٔ ادب غنایی دانشگاه سیستان و بلوچستان، سال هفتم، شمارهٔ سیزدهم، پاییز و زمستان ، صص: ۲۲-۵

۳. براهنی، رضا، ۱۳٦۳ ، **تاریخ مذکر**، تهران: نشر اول.

٤. براهنی،رضا، ۱۳۷۱، **طلا در مس**، تهران: نشر طلایه.

۵. برتنز، یوهانس ویلم،۱۳۹٦، **نظریهٔ ادبی: مقدمات**، ترجمهٔ فرزان سجودی، تهران: نشر علم.

٦. پین، مایکل، ۱۳۸۲، **فرهنگ اندیشهٔ انتقادی: از روشنگری تا پسامدرنیته**، ترجمهٔ پیام یزدانجو، تهران: نشر مرکز.

۷. تسلیمی، علی، ۱۳۹٤، **نقد ادبی: نظریه‌های ادبی و کاربرد آن‌ها در ادبیات فارسی**، تهران: نشر اختران.

۸. تمیم‌داری، احمد، ۱۳۸۰، **کتاب ایران**، تهران: نشر بین‌المللی الهدی.

۹. حسین‌پور چافی، علی، ۱۳۸٤، **جریانهای شعری معاصر فارسی**، تهران: انتشارات امیرکبیر.

۱۰. ذوالفقارخانی، مسلم، ۱۳۹۹، **بررسی اصالت زن-طبیعت و اندیشه‌های طبیعت‌گرایانهٔ فروغ فرخزاد**، پژوهشنامهٔ ادب غنایی دانشگاه سیستان و بلوچستان، سال ۱۸، شمارهٔ ۳٤، بهار و تابستان ، صص: ۱٤۲-۱۲۳

۱۱. رشیدیاسمی، غلامرضا،۱۳۷۳، **مقاله‌ها و رساله‌ها**، گردآوری ایرج افشار با همکاری محمدرسول دریاگشت، تهران: انتشارات دکتر محمود افشار یزدی.

۱۲. زارع جیرهنده، سارا، پیروز، غلامرضا، ۱۳۹٦، **جلوه‌هایی از عشق مدرن در شعر رمانتیک معاصر**، پژوهشنامهٔ ادب غنایی دانشگاه سیستان و بلوچستان، سال پانزدهم، شمارهٔ بیست و هشتم، بهار و تابستان ، صص: ۱٤۰-۱۱۷

۱۳. شفیعی کدکنی، محمدرضا، ۱۳۸۰، **ادوار شعر فارسی**، تهران: نشر سخن.

۱٤. شمس لنگرودی، محمدباقر، ۱۳۷۸، **تاریخ تحلیلی شعر نو**، تهران: نشر مرکز.

۱۵. شمس لنگرودی ، **۱۳۷۵، مکتب بازگشت**، تهران: نشر مرکز.

۱٦. شمیسا، سیروس، ۱۳۸۰، **سیر غزل در شعر فارسی**، تهران: نشر فردوس.

۱۷. شمیسا، سیروس،۱۳۸۱، **شاهدبازی در ادبیات فارسی**، تهران: نشر فردوس.

۱۸. فاضلی، مهبود، جلالوندی، شهلا، ۱۳۹۲، **بازتاب نگاه به جنس مخالف در آثار صادق هدایت و فروغ فرخزاد**، پژوهش‌های ادبی، **سال دهم**، شمارهٔ ٤۲، زمستان، صص: ۱۱۲-۸۱

۱۹. فتوحی، محمود، ۱۳۹۵، **صد سال عشق مجازی**، تهران: نشر سخن.

۲۰. فرشیدورد، خسرو، ۱۳۷۳، **دربارهٔ ادبیات و نقد ادبی**، تهران: انتشارات امیرکبیر.

۲۱. فرخزاد، فروغ، ۱۳۸۲، **مجموعه اشعار فروغ فرخزاد**، تهران: انتشارات نگاه.

۲۲. فرخزاد، فروغ، ۱۳۹۷، **دیوان اشعار**، بجنورد: نشر در قلم.

۲۳. کارگر، شهرام، ۱۳۸٤، **نشانه‌های مکتب وقوع در شعر شاعران معاصر**، پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد، دانشگاه یزد.

۲٤. گلچین معانی، احمد، ۱۳۷٤، **مکتب وقوع در شعر فارسی**، مشهد: انتشارات دانشگاه فردوسی.

۲۵. محمدی اصل، عباس،۱۳۸۹، **جنسیت و زبان‌شناسی اجتماعی**، تهران: نشر گل‌آذین.

۲٦. مختاری، محمد، ۱۳۷۲، **انسان در شعر معاصر**، مشهد: انتشارات توس.

۲۷. موحد، ضیاء، ۱۳۸۲، **شعر دههٔ هفتاد و نگاهٔ به شعر جهان**، فصلنامهٔ زنده‌رود، شمارهٔ ۲۵ و ۲٦، زمستان ۸۱ و بهار ۸۲، صص:۳-۲.

۲۸. نیکبخت، محمود، ۱۳۹۵، **از گمشدگی تا رهایی: دیالکتیک شعر و زندگی فروغ فرخزاد**، تهران: نشر گمان.

۲۹. واحددوست، مهوش، شیخ‌الاسلامی، فرشته،۱۳۹۲، **نمودهای تفکر زنانه در شعر فروغ فرخزاد**، نشریه مطالعات و تحقیقات ادبی، شمارهٔ ۱۷، صص: ۱۵۳-۱۳۳

۳۰. یاحقی، محمدجعفر، ۱۳۷۸، **جویبار لحظه‌ها**، تهران: انتشارات جامی.